

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך מיוחד

כ"ה תשרי, תשפ"ד
10 אוקטובר, 2023

טיפול מרחוק בתלמידים – ע"י מטפלים באמצעות אומנויות במצב בו לא ניתן לקיים שגרת לימודים סדירה

טל סיוון וד"ר אפרת רוגינסקי, מדריכות ארציות לטיפול באמצעות אומנויות

מטרה

תמיכה בתלמידים המטופלים השוהים בביתם כשמוסדות החינוך סגורים, בתפיסה של התערבות בשעת משבר, בהתאמה להוראות השעה הכוללות. התערבות טיפולית זו, מתקיימת בתנאים האפשריים והמאפשרים, תוך כוונה להקפיד על עקרונות יסוד בהתערבות טיפולית: הסכמה מדעת, הבטחת רצף טיפולי, ניהול הרשומה, אבטחת המידע, סודיות רפואית ואחריות מקצועית.

רציונל

כמו בשגרה, גם בעתות חירום, למטפלים באמצעות אומנויות במערכת החינוך, כישורים וידע מקצועיים שמאפשרים להם לתרום לתלמידים ולמערכת במספר היבטים:

- קיום קשר של החזקה והכלה עם התלמיד
- הצעת כלים להתמודדות עם טראומה, חרדות וחששות במידה שעולים
- הגברת החוסן
- עידוד להבניה ושמירה על סדר יום, הצעות ליצירת שגרה חלופית, שתורמת להרגעה ולתפקוד תקין ככל האפשר
- שמירה על רצף של קשר מטפל-מטופל, שיקל על חזרה תקינה לשגרה בבוא העת
- יש לפעול בשותפות עם ההורים/המשפחה בפעילות הטיפולית, על פי שיקול דעת המטפל, צרכי התלמיד ונכונות ההורים

אמצעים

- פעילות במגוון אמצעי תקשורת המתאפשרים, בהם יוכלו המטפלים באמצעות אומנויות לקיים את עיקר הקשר, כגון: מרחבים וירטואליים (למשל טימס/גוגל מיט), טלפון חכם (סמארט-פון) אפליקציות ייעודיות ועוד
- קשר באמצעות וואטסאפ מהווה תשתית זמינה ומידית (מעין "חפץ מעבר"), שמאפשרת לכל אחד להתבטא בזמנו החופשי, או לחילופין בזמן מפגש מתוכנן. כמו כן, ניתן להעביר באמצעות וואטסאפ תוצרים אותם יוכל המטפל לשמור להמשך
- בימים בהם מועבר בוואטסאפ מידע קשה לצפייה, למשל ימי מלחמה או מבצע בטחוני, יש לשקול זאת היטב מקצועית ולתאם עם ההורים קודם לכן.
- לגבי תלמידים שיכולתם המילולית מוגבלת – התקשורת תוכל להתקיים באמצעות/בתיווך ההורים ובאמצעות תת"ח שימוש במרחב וירטואלי כגון טימס/גוגל מיט, ניתן לקיים עם התלמיד (בתמיכת בן משפחה במידת הצורך), או עם קבוצת תלמידים בו זמנית

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך מיוחד

- המטפל ימלא טבלת מעקב (מצורפת), שתאפשר לזהות מקרים קיצוניים, ולשם שיתוף הצוות החינוכי-טיפולי במהלך התקופה ולאחריה

התנהלות מערכתית

- תיאום ההתערבות הטיפולית המתוכננת עם מנהל מתי"א/ בית הספר /מנהלת הגן
- תכנון ותיאום אופי ההתערבות בין מטפלים שונים של אותו תלמיד, בדגש על ייחודיות של כל מקצוע ועל מנת למנוע כפילויות
- יידוע מחנכת/מנהלת הגן על כוונתנו ליצור קשר עם התלמידים המטופלים, תוך דיון משותף בסוגיות שעולות בעניינם
- יצירת קשר עם הורי התלמידים לקבלת הסכמתם לטיפול מרחוק באמצעות שיחת טלפון, או ממשקי וידיאו שונים ומקובלים: מיקרוסופט טימס, גוגל מיט
- יצירת קשר עם התלמידים עצמם
- במידת הצורך והאפשרויות – שיתוף הורים בפעילויות הטיפול מרחוק
- שמירה על קשר רציף עם הגורמים החינוכיים והטיפוליים של התלמיד
- קיום שיחות משוב מתוכננות עם המחנכת/מנהלת הגן, בתדירות של אחת לשבוע לפחות, לצורך שיתוף, עדכון והיוועצות הדדיים

אופן ההתערבות הטיפולית

- יצירת קשר אישי עם כל התלמידים שבטיפולו של המטפל
- יצירת קבוצת וואצאפ לכל קבוצה טיפולית
- הגדרת חוזה טיפולי לתקופה זו (שיהיה גם בידיעת ההורים ובהסכמתם):
 1. ניתן להשתמש בוואצאפ בכל רגע נתון, והמטפל יגיב בזמנו – במהלך אותה יממה בה התקבלה ההודעה.
 2. הגדרת הסטינג: איפה הילד נמצא בזמן קיום הקשר, האם הוא לבד במרחב (עדיף) או שיש בני משפחה נוספים וכו'
 3. מומלץ שהתקשורת המרכזית תהיה במועד המפגש הקבוע, כשמשך המפגש יהיה בהתאמה למצב, לצורך ולמידת ההיענות של המטופל. בנוסף, תהיה גמישות וזמינות המטפל גם בזמנים אחרים ובתדירות מוגברת, לפי הצורך של כל תלמיד והאפשרות של המטפל
 4. יידוע ושימת דגש בפני משתתפי קבוצה ומטופלים יחידניים שבמצב זה תנאי החיסיון אינם יכולים להישמר באופן מוחלט כמו בטיפול בחדר, אך כדאי להשתדל לשמור עליהם ככל האפשר
 5. הגדרת מטרות טיפול ייעודיות לתקופה זו ואפיוניה (על פי המוצג ברציונל) בהתאמה לתנאי טיפול מרחוק.
 6. המשך התכוננות בטיפול מרחוק למטרות הטיפול שנקבעו בתחילת השנה, בהתחשב ובהתייחס למציאות חיי הנוכחית של המטופל
 7. בקבוצה טיפולית, חשוב להגדיר עם כל משתתף בנפרד את מידת המחויבות שלו למפגש הקבוצתי, על פי הצרכים שלו בתקופה זו. ההמלצה היא להעדיף תקשורת קבוצתית, אך עם אפשרות למעבר לתמיכה אישית ע"י המטפל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך מיוחד

הצעות לפעילות

- לצורך הרחבת דרכי הביטוי אפשר להציע שימוש ברגשונים, טקסטים, צירוף שירים וסרטונים, צילום והקלטה של פעילות תנועתית, דרמטית, מילולית ומוסיקלית
- אפשר להציע פעילויות בתחומי האומנות השונים כמשימות שהילדים יעשו בין מפגש למפגש. אחר כך ישלחו את התוצרים באמצעות הוואצאפ וניתן יהיה לדבר ולשתף באמצעותם
- לצורך הכוונה לסדר יום (ששומר על תחושת רצף, מווסת ומרגיע): להציע למטופל לצייר כל יום ציור ולשלח למטפל. כל יום לשלוח למטפל תיאור של משהו כיפי שעשית היום. לספר סיפור אחד על מה שהיה לך היום. להנחות אותו לקחת מחברת וליצור בה יומן מלווה לתקופה הזו, עם מרחב לביטוי בכל האמצעים הזמינים (כתיבה, ציור, הדבקת תמונות וכו')
- לצורך עידוד אורה טובה במשפחה, אפשר להציע משחקים משותפים, מוחשיים, תנועתיים או אינטראקטיביים, רעיונות לפעילות משפחתית משותפת, יצירה משותפת ושיח רגשי

תמיכה מקצועית למטפלים

- מערך ההדרכה השגרתי יישמר ככל הניתן, על פי הנחיות משרד החינוך
- בתיאום בין מומחה/ית התחום למודרכים, יוחלט על קיום מפגשים בקבוצות או בקשר אישי. המפגשים יוכלו להתנהל באופן מתקשב, על פי עדכונים של משרד החינוך והתארגנות אישית של הצוותים
- מומחית התחום תיענה לכל פניה בנושא היוועצות מקצועית על מקרים מדאיגים
- מומחית התחום תהווה כתובת לפניה ולתמיכה אישית במטפל/ת – על פי צורך
- תלמידים או הורים הזקוקים למענה מקצועי טיפולי נוסף/אחר, יופנו לצוות המוסד החינוכי (מנהל/ת, יועצ/ת, פסיכולוג/ית מחנכ/ת)
- הדרכה לשימוש באמצעי תקשורת טכנולוגיים תינתן במידת הצורך ע"י גורמים מקצועיים רלוונטיים במוסד החינוכי

מצ"ב :

נספח 1 – טבלת מעקב קשר

נספח 2 – שימוש במדיה דיגיטלית – מתוך קוד האתיקה – יה"ת

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך מיוחד

נספח 2 – פרק יא' מתוך קוד האתיקה – אתר יה"ת

פרק יא': שימוש במדיה דיגיטלית

מדיה דיגיטלית כוללת חומרה ותוכנה של מחשבים, מכשירי פקסימיליה, טלפונים חכמים, מכשירי וידיאו ואודיו, מכשירי הקלטה אלקטרוניים למיניהם, וכן אמצעים טכנולוגיים נוספים. לגורמים חיצוניים עלולה להיות גישה לתכנים העולים בתקשורת אלקטרונית זו.

1. על המטפל באומנויות לנקוט באמצעים להבטחת החיסיון של התקשורת האלקטרונית בטיפול ובהדרכה. עליו וליידע את המטופל ו/או המודרך לגבי מגבלות החיסיון הכרוכות בשימוש בתקשורת זו.
 2. על המטפל באמצעות אומנויות להיות ער לסכנות הכרוכות בפרסום תוכן שאינו ניתן למחיקה ונשאר קבוע באינטרנט. כמו כן עליו להיות מודע להשלכות שיש לחשיפת תכנים, יצירות ומידע מתוך טיפול ו/או הדרכה במדיה האלקטרונית וברשתות החברתיות. על המטפל לנהוג במשנה זהירות בשימוש באמצעים אלו.
 3. המטפל בטיפול קבוצתי אחראי להגדיר בחוזה הטיפול שסוּר לחברי הקבוצה להפיץ ברשת חוויות או יצירות מתוך הטיפול הקבוצתי שנוגעות באנשים אחרים.
 4. מטפל באמצעות אומנויות העוסק בהוראה ובהדרכה ומשתמש באמצעים דיגיטליים, ידאג להתעדכן ולעדכן את תלמידיו ומודרכיו באפשרויות הדיגיטליות ובשיח במרחב הדיגיטלי, תוך שמירה קפדנית על האתיקה המקצועית.
 5. על המטפל באמצעות אומנויות להכיר היטב את הטכנולוגיה בה הוא משתמש, לדעת לתפעל אותה היטב, ולהתמודד עם האספקטים הטכניים שלה.
 6. לעיתים מטפלים באמצעות אומנויות משתמשים בהתערבות מרחוק בטיפול ובהדרכה - כגון טיפול או הדרכה בסקייפ.
- כל כללי האתיקה החלים על התערבות פנים אל פנים חלים גם על התערבויות מרחוק.
 - יש לקיים חוזה טיפולי הלוקח בחשבון את השימוש במדיה לתקשורת מרחוק ומגדיר את דרכי ההתקשרות בין מטפל למטופל.

קישורים לספרות רלוונטית למערכת החינוך בישראל

רגב, ד', הכהן, ש', רוגינסקי א', מרנין ע' (2023). השתלמות עבור מטפלים באמצעות אומנויות בפורמט "מענה טיפולי

מרחוק" במערכת החינוך. משרד החינוך – המדען הראשי. מתוך:

https://fs.knesset.gov.il/24/Committees/24_cs_bg_606947.pdf

Korman-Hakohen, S., Regev, D. & Roginsky, E (2022). Creative Arts Therapy in the "Remote

Therapeutic Response" Format in the Education System. *Children* 9(4). [Http://:](http://doi.org/10.3390/children9040467)

doi.org/10.3390/children9040467

Korman-Hakohen, S., Regev, D. & Roginsky, E (2023). Outcomes of professional training in

online arts therapies in the education system. *International Journal of Art Therapy: Inscape*, 28(3), 135-

141. <https://doi.org/10.1080/17454832.2022.214492>